

Dette værk er downloadet fra **Danskernes Historie Online**

Danskernes Historie Online er Danmarks største digitaliseringsprojekt af litteratur inden for emner som personalhistorie, lokalhistorie og slægtsforskning. Biblioteket hører under den almennyttige forening Danske Slægtsforskere. Vi bevarer vores fælles kulturarv, digitaliserer den og stiller den til rådighed for alle interesserede.

Støt Danskernes Historie Online - Bliv sponsor

Som sponsor i biblioteket opnår du en række fordele. Læs mere om fordele og sponsorat her: <https://slaegtsbibliotek.dk/sponsorat>

Ophavsret

Biblioteket indeholder værker både med og uden ophavsret. For værker, som er omfattet af ophavsret, må PDF-filen kun benyttes til personligt brug.

Links

Slægtsforskernes Bibliotek: <https://slaegtsbibliotek.dk>

Danske Slægtsforskere: <https://slaegt.dk>

COMMENTATIONIS
DE
RE VETERUM BOREALIUM
SERUILI
PARTICULA PRIMA.

QVAM
PROGRAMMATIS LOCO
SOLEMNIA EXAMINIS
IN
SCHOLA CATHEDRALI OTHINIENSI
D. XIV & SEQQ. OCTOBRIS PUBLICE
HABENDI INDICTURUS,

SCRIPSIT
THOMAS TROJEL,
CLASS. HIST. ET GEOGR. IN EADEM SCHOLA MODERATOR.

OTHENIS MDCCCV.
TYPIS SEVERINI HEMPEL,

PRÆMONENDA.

Quemadmodum nulla historiæ pars svavior est aut utilior eâ, quæ in moribus hominum, variisque, quas hi temporis decursu subiere, mutationibus pingendis atque illustrandis versatur, ita qvoque vix ullum historiæ veteris caput est, quod magis ad ævi genium atque indolem penitus cognoscendam conferre valeat, quam si quis sibi fædami istam servitutem, quæ a cana inde antiquitate apud omnes gentes viguisse deprehenditur, accurate describendam atque explicandam proposuerit. Hujus enim origine, natura et indole detecta, progressuqve et modo, quo tandem exoleverit, observato, magna cum præsea vitæ domesticæ ratione, cum priscis legibus, cum priscæ denique rerum publicarum conditione, necesse est, contrahatur familiaritas, et, si quæ supersint adhuc ser-

servitutis vestigia , eorundem quoque rationem
clarior perspectam teneamus.

Neque minus ab alia parte ad præsens hæc
historia pertinere tempus videtur , qvo lætissimam
concepimus spem , fore ut fædum illud et igno-
bile servitium cum plurimis , quæ inde in no-
stram rem publicam irreplerint , malis , religionis
benefica vi jamdudum concussum , a fastigio il-
lo , in quod et ferocitas et sacra auri fames il-
lad evexerat , tandem detrusum penitus deleat-
tur.

Operæ pretium itaque facturus , si servitutem ,
qualis qvidem apud veteres boreales gentes vi-
guerit , exponere valerem , hoc unum haud satis
scio , an meæ vires , præsertim cum eximüs il-
lis subsidiis , quæ a suis thesauris suppeditant
bibliothecæ metropolitanæ impræsentiarum desti-
tuor , rem tanti operis ferre sustineant .

Exstant quidem — id quod fatendum — e-
gregia multa , quæ ad rem propositam impri-
mis

m̄is faciunt, in scriptis doctissimorum virorum
pas̄sim dispersa, qvæ vero, cum hactenus —
q̄ntum quidem ego scio — nondum sint vel
in ordinem satis digesta, vel in totum aliquod
collecta, juvat, apparatu tandem congesto, ip-
fas ædes quomodo cunque exstruere, partes ad
alium lubens delaturus, si quis peritior anti-
quitatis æstimator eas in se suscipere voluerit.

Cum vero tanta sit argumenti moles, ut ju-
stos, intra quos nostrum hoc specimen coerceri
debet, longe transeat fines, id in primis agen-
dum existimavi, ut, dispergitâ materiâ, disqui-
sitioni de servorum variis generibus, horum va-
ria conditione et remediis, qvibus ipsa servitus
delinita sensim sensimque aboleverit, instituen-
dæ nonnulla de ejus origine sive de causis illis,
quibus libertas apud veteres boreales amissa fue-
rit, præmitterem: hoc quoque commodi inde-
reportaturus, ut hæc vel simili occasione ob-
lata, singulas hujus commentationis partes in
publicum emittam.

Cæterum in hac materia tractanda hanc elegi
viam, ut exempla, qvibus ipsa historica narra-
tio niteretur, ne series et filum sermonis sèpius
abrumperetur, notulis infererem. De fontibus
vero quos adire licuit, vel quibuscunqve suble-
vatus sum adminiculis, cum ea diligenter attu-
lerim, non est quod plura hic putem dicenda.

Conspectus argumenti

primi capitii

de servorum apud veteres septentrionalium regionum
gentes origine.

§. I. Pauca in universum de servitutis indeole ve-
tustate et causis præmittuntur.

§. II. Servitutis apud veteres Boreales in univer-
sum descriptio et historia breviter delineat-

te.

§. III. In servitatem apud majores nostros redi-
gehantur homines armorum vi, tam in la-
trociniis et piraticis quam in bellis legi-
timis.

§. IV. Servus factus est ob delicta, si quis reus
mulctæ legibus præscriptæ non par erat

fol.

Solvendæ. Fuere tamen et alia delicta, qvibus propria servitutis pæna constituta fuit.

§. V. Liberi homines ære alieno oppresi, in servitutem redacti sunt.

§. VI. Nonnulli servitutis jugum sponte subiere.

§. VII. Libertos interdum iniqua patrum in liberos potestate et quæstu mangonico amittebatur.

§. VIII. Libertini quoque multimodis e statu libertatis deprimebantur.

§. IX. Servis jam quomodocunque constitutis, servilis stipes natalium injuriâ ab interitu conservabatur; et quidem servorum liberi servi nascebantur: de prole ingenuorum e servili conjugio suscepta ut plurimum valuit regula: partus sequitur ventrem.

---

§. I.

Cuivis antiquitatis monumenta perlustranti se se spon-
te obtrudit acerba quidem at vera hæc persuasio, ig-
nobilem inter homines servitutem omni historia anti-
quorum apud omnes, quotquot olim floruerint nobis
lissimi populi, in ipsis etiam civilis societatis incuna-
bilis invaluisse. Vitæ patriarchalis simplicitas servitu-
tem tulit atque admisit: Orientalium mollities, Oc-
cidentalium ut et Borealium ferocitas eâ haud carere
potuit: culti quoque et urbanii Græcorum mores dig-
nitati humanæ vim inferre, et, quos ipsa naturali liber-
tatis beneficio donaverat, eos mancipiorum instar habe-
re atque tractare non perhorruerunt a). Hi et cultu
et

a) T. Rothe Christendommens Virkning paa Folke-
nes Tilstand i Europ. Tom. 5. Pag. 241 sqq.

et sedibus diversissimi populi, licet varia quidem pro varia gentis indeole, varia terræ natura aut vario servi- tii genere servorum fors spud eos fuerit b), in eo tam en omnes consenserunt, ut miseros illos homines quadruipedibus fere exæquarent, vel — ut toto suo ambitu servitudinis naturam describamus — servos et mancipia sua non hominum loco, quibus communia humana jura deberentur, habere, sed iis veluti rebus domino possidentium perfecte atq. absolute subjectis pro arbitrio uti non dubitarent.

Inter plures illas causas, quæ homines eo usq. vi litatis depressisse æstimandæ sunt, primæ merito ie censemur bellum et captivitas aliive potestatis abusus. His autem omnibus, necesse est, præcesserit sive ignorantia, sive contemptus dignitatis humanæ: ex hac enim neglecta, veluti e communi fonte malorum, fluxere tot calamitates, quibus et olim ingemuerunt, et nunc premuntur homines. Qvicquid autem ipsis hominibus nostra ætas tribuere solet juris, id viribus solis earundemque præstantiæ adsignavit durius illud ævum; ut enim omnis, quibuscumque occupandis pares erant, vis sibi et potestas arrogabant; sic libertatem sibi nemo, nisi virium tutela munitus vindicare poterat. Hic primus servitudinis fons, hæc uberrima malorum scaturigo.

Cum

b) Vide sis infra notam x.

Cum vero hominum multi e tali initio primam libertatis jacturam fecissent, et alieno arbitrio esset ipsis vivendum, sensim sensimque accrebit illud malum, donec tandem in sistema veluti oppressionis redatum fuit, qua quidem re Romani præ cæteris fuere infames c).

§ II.

Nec major humanitatis laus veteribus septentri-
nis incolis vindicari potest; nos enim, licet invitatos,
foteri tamen cogit veritas, fuisse hic ut et alibi mi-
serum hominum genus, qvod servum merito dicas d);
alieno quippe imperio subjectum, jure etiam vitæ ne-
cisque domini potestati plane relicto, omni legum tu-
tela carebat e). Hæc mancipia sua prisci Boreales ge-
nerali compellatione dicebant Man, annodngh
Hion et Træl; habito autem sexusqdiscrimine, ser-
vum vocabant ofræls Madr, servam Trællin
otræls kona, Ambut s. Ambat: ipsam servi-
tatem appellabant Trældom, Annodugldom,
et in servitutem redigi at Komme i Annodngh.
dom, at Piaſt f). Prima hujus servitutis origo
in ævo remotissimo oculis indagantium vel acutissimis

leſe

c) Roth lib. et Tom. cc. p. 223;

d) v. infra not. II.

e) v. not. III.

f) v. not. IV.

Seso subducit, inque tenebris cœnæ antiquitatis evanescit; non tamen dubium superesse potest, quin postremi Othini has in terras adventu longe sit antiquior. Cum autem ejus tempora vix transcendat historia borealis, proximaq. post eum secula densa noctis caligine premantur, haud sane lubet in tenebris, ubi viæ ductore destituor ulterius palpare.

Quæcunq. itaq. fuerit servitutis in septentrione prima origo aut vetustas, id tamen indubio historiæ testimoniio constat, eam, quamdiu sacris Othini, qui etiam servos e Valhalla siye beatis fortium sedibus excluderat, addicti fuere veteres Scandinaviæ populi, omni sua fæditate viguisse; deinde vero, postquam placida Christi religio, cuius ab hac parte merita nemo facile inficias ibit, superstitionem istam, quæ nil nisi cruorem spirabat, sensim profligaverat, servitutem quoque mitigatam fuisse, ac deniq. post varia variorum tentamina sub medium circiter seculum XIV. in omnibus borealibus regnis plane abrogatam.

N O T Æ .

- I. Sic v. c. constat Germanorum servos meliori quam Romanorum loco habitos fuisse; servis enim Romani ad luxum, Gerinani ad opera rustica uti solebant, quia diu nempe urbanam vitam eiq. junctam luxuriam hi nondum degustaverant — v. Heineccii antiquit. german. tom. II. p. I. pag. 443 — et magnum utique lucrum servo, si in operibus rusticis faciundis occupatus, domino iracundo aut crudeli, penes quem jus vitae necisq. in mancipia erat, rarius ante oculos obversaretur, simulq. aliquam fructuum partem tanquam peculium suum sibi parare posset. De ipsis præterea Romanis notissimum est illud proverbium: servus servo præstat.
- II. Johannes Magni in vita Bergeri regis I. XX. c. 24. gloriæ patriæ nimium studiosus invehitur in eos, qui affirmant, regem Birgerum legem de venditione mancipiorum abrogasse; „Quasi — inquit — id antea lege concessum fuit“ at eum merito reprehendunt quot. quot. de ea re scripserunt cordatores v. Stiernhóök de jure Syeonum I. II. c. 4. p. 202.
- III. Non equidem video, an servorum ad rem publicam relatio brevius aut clarius simul posse describi, quam hisce Erlingi Skalgii filii, cuiusdam Norvagiæ Optimatum verbis „Prætar minir ero eigi i lögum eda landsretti med ódrom mónnom“ (Heimskrangle tom. II. pag. 186 edit. Schöningii) : servi mei leges et iura aliorum incolarum haud participant: et notabilis sane occasio ac tempus, quo hocce dictum est. Vetuerat enim Norvagiæ rex Olafus sanctus, ne aut frumenta aut potenta aut farina a meridionalibus ad septentrionales regni partes portarentur; ut autem

regio edicto illuderet Erlingus, Asbiörne consanguineo frumentum parare cupiens, servis suis abusus iūcūt, ut frumentum, quod ipse metu pēna vendere non auderet, illi conferrent venumq. exponerent, excusationem contumacizati modo sibi expertens, culpamq. a se in servos ita transferens, dominus enim pro servis pēnam erat datus, his vero nil a lege timendum, nec multum a domino, cum ipse iudex idem facinoris autor svaforq. existeret

Præterea antiquissimæ Norvagiæ leges jus vitæ necisq. domino servi plane concedunt, ea tantum cautione — quæ autem christianum ævum et recentiorem legis emendationem aperre spirat — ut ipso necis die factum civibus suis declareret servicida, at ab omni cætrum pēna immunis, exigua admodum ad Pios usus mulcta excepta v. Legis Hakoni Hakonidis in foro frostensi latæ partis IVtæ cap. XVtum, in versione Paussi pag. 67. „Dræber nogen Mand sin Træl da skal han sige det til Folk somme Døg og da böder han derfor ikke til nogen uden til Gud“ Lex autem hac antiquior, quam in foro Guloe tulit Hakonus Adalsteinii alumnus, præcipit in codice de homicidio, cap. IV, apud Paus tom. I p. 146. si e quatuor pluribusve iter una facientibus alter alterum comitem suum occiderit, necis puniatur, si autem servus forte adfuerit, et in eum crimen devolvere placuerit, is reus necis haheatur „Er Træl i Følge med dem, da er han Mands Bane, om de ville lægge ham Drabet til“.

His ita expositis apparet, nullam servorum cum civitate suis relationem, eos vero imperio domini quam maximie arbitrario quin etiam iniquo suis subjectos. Cum vero exempla

pla supra allata ex historia Norvagica unice
sint petita, tantummodo observandum videtur,
eandem apud ceteros septentrionis populos
suisse servorum conditionem. Qvod quidem
evincere non magni foret laboris, cum viam
præmonstraverint et noster K. Ancher (Dan-
Lovhistorie Tom. I. p. 412 sqq) et Stiernhöök
(lib. c. p. 209.) Quæ autem omnia, ut bre-
vitati contulerem, in præsens omittenda esse
putauit. Islandicæ leges, cum fere omnes, post-
quam sacra christiana ibidem recepta erant,
ad exemplar Norvagicarum late sint, pau-
ciora de servis continent; at ibi, tamen man-
cipia quoque fuere v. Arngrimi Jonæ Cry-
mog. lib. I. c. 8. p. 83.

Cæterum posito hoc servi charactere, ut res
sit, non homo, per se patet, uxores veter-
um Borealiū, licet potestas maritalis limiti-
bus aīmodum angustis circumscripta fuerit,
cum tamen nec instar servarum per æs et li-
bram a viro alteri mancipari aut venundari
potuerint, non suissc res mancipi. v. cel.
Thorlacium in antiquit. borr. observatt.
spec. IV. §. XXIX pag. 188. De pa-
tris in liberos potestate posthac erit locus op-
portunior dicendi.

- IV. Qvod hæ fuerint usitatæ majoribus nostris
servorum compellationes, testantur autores ce-
leberrimi K. Ancher (l. c. tom I. p. 417 in
notis) et Thorlacius (L. et. § c. p. 190) qui
etiam verbi at Piaſt adhuc in danico Ty-
ende vestigium remanere extimat. Præter
hos Stiernhöök (l. c. p. 206) et Verelius in
notis ad historiam Gauthreci et Hrolfii p 19
sqq. Plures quidem possent afferri servorum
compellationes; cum autem notionem certi cu-
jusdam servitutis generis annexam simul ha-
beant, nec igitur nominum significatio absq.
addita

addita rei ipsius explicatione intelligi possit,
haud alienum mihi visum est, cæteras specia-
liores compellationes in præsens omisfas ad e-
am hujus speciminis partem, quæ de variis
servorum generibus tractabit, reservare.

Ut vero ad id, cuius gratia hæc sumus
præfati, properemus, vos, qvotqvot estis rei
scholasticæ patroni, fautores atq. amici, enixe
rogamus, velitis favore, quo estis soliti, ex-
mini pubis nostræ scholasticæ XIV. et sqq. Oc-
toberis dd. ex præscripto legis instituendo fre-
quentes intercesse. Qvod si feceritis, animos
tam docentum quam discentium multum excita-
bitis, futuri testes impensi illorum laboris, ho-
rum vero studio et alacriteti magnum calcar ad-
dituri.
